

אסף ענברי - הטנק

אסף ענברי "הטנק", הוצאת ידיעות אחרונות - ספרי חמד - 2018, 271 עמ'

הטנק הוא ספר יוצא דופן מכל בחינה אפשרית, והראשונה שבהן היא חוסר האפשרות להגדיר את הז'אנר אליו הוא משתייך ('סוגה' בעברית צחה). על פניו העלילה ברורה וקשורה לסיפור הטנק הסורי שנעצר בשערי דגניה א' (כידוע, ישנן שתי דגניות בסמוך זה לזה). בתאריך 20.5.1948, תקפו הסורים את דגניה א' כשבראשם טנקים קלים צרפתיים מסוג רנו. מטרתם הייתה לכבוש את צמד הדגניות ואחריהן את כל הגליל. בשער דגניה א' נעצר הטנק המוליך, הושמד, הכוח הסורי נסוג, וכך ניצלו הגליל וישראל כולה. כך לפחות טוענים זקני דגניה וגרסתם התקבלה ללא עוררין בסיפור מלחמות ישראל.

על פי תיאורי הקרב הראשונים, הטנק נבלם ע"י שלום הוכבאום, ניצול שואה שהצטרף לדגניה א' אחרי מלחמת העולם השנייה, והטיל על הטנק שני בקבוקי מולוטוב מאולתרים. אלא שעם השנים צצו מתנגדים ועוד ארבע גרסאות סותרות. אלו כוללות את דוד זרחיה (המכונה דוידסקו) לוחם בחטיבת כרמלי שהשליך רימון לתוך הטנק, שלמה אנשל ויצחק עשת מגולני שירו פגזי פיאט אל הטנק (כל אחד לחוד, בלי לדעת מהשני). או ברוך (בוֹרְקָה) בר-לב, חבר דגניה שהשתמש במולוטוב

וריומונים. מי מהם עצר את הטנק? אחד מהם? כולם ביחד? שילוב של חלק מהם? או אולי הסיפור שונה לחלוטין?

ספרו של ענברי מתאר את חמשת המעורבים, ואיננו מתיימר לקובע מי בלם את הטנק. הוא משרטט לא רק את האירוע אלא את מהלך חייהם כולו, החל מלידתם ועד לתקופת הדמדומים של מלחמת יום כיפור (וגם אחריה). ענברי מקמץ בתיאור פיזי ובעיקר מרכז בפעולותיהם של גיבוריו. תוך כדי כך הוא מתאר אישים רבים בפנתאון הישראלי, החל מארתור רופין (מייסד הקיבוץ לשיטתו), ועד משה דיין (יליד דגניה). בדרך הוא גם עוסק ברבים אחרים כיגאל ידן הארכיאולוג והמצביא, דָדוֹ הרמטכ"ל שהודח, מיכאל צור שנשפט ונאסר, ועוד. גם אישים מהעולם זוכים לתיאור מלבב ובין הבולטים שבהם הוא אידיאמי דאדא, שליטה החצי מטורף של אוגנדה שמתואר בצורה גרוטסקית ומדויקת כאחד.

ניתן לראות את המחלוקת כתיאור זעיר אנפין של שיטות הפעולה הישראליות. הטלת הבקבוק על ידי הוכבאום הייתה הרואית, מעין דוד כנגד גוליית. בורקה בר-לב לעומת זאת נהג בעורמה. הוא הציע להשאיר את שער הקיבוץ פתוח לרווחה (והצעתו התקבלה). ההנחה הייתה שהטנק יהסס להיכנס מחשש למלכודת וייעצר, ואז ניתן יהיה לנצל עצירה זו כדי לתקוף אותו (וכך אומנם נעשה). השיטה לכן הייתה להילחם בתיחכום שכן 'בתחבולות תעשה לך מלחמה'. אנשל לעומת זאת היה יליד גרמניה שהתמחה בצבא הבריטי בשימוש ב- פיאט (מטול חי"ר נגד טנקים שפותח ע"י הבריטים במלחמת העולם השנייה). הוא מסמל את המיומנות והצורך בהכנה ואימון מרובים. ההיפך הגמור מתרבות 'הסמוך' והאלתורים (המאפיינת אחרים בסיפורנו). אבל זו כמובן רק אחת משלל הפרשנויות האפשריות למחלוקת בשאלת עצירת הטנק.

ספרו של ענברי מתאר את חמשת המעורבים, ואיננו מתיימר לקובע מי בלם את הטנק. הוא משרטט לא רק את האירוע אלא את מהלך חייהם כולו, החל מלידתם ועד לתקופת הדמדומים של מלחמת יום כיפור (וגם אחריה).

עיקר הספר מתבסס על עובדות מדויקות למופת. כל המעורבים מופיעים בשמותיהם האמיתיים והמלאים. עד כמה שידינו מגעת, ענברי הקפיד ודקדק בכל פרט ופרט. כשהוא כותב על אחד בשם 'עקב פלמוני' מייסד בית גורדון ומגלה חיפושית הקרויה על שמו, אנו יכולים להיות סמוכים ובטוחים שהיה אחד כזה, וכל הכתוב עליו נכון (בדקנו!). כל האנשים המוזכרים קיימים, הידוענים מוכרים לכולנו, וברור שהושקעו זמן ומאמץ רבים כדי ללמוד ככל האפשר את הדמויות המעורבות.

למרות שלכאורה מדובר על סיפור אמיתי, הספר נקרא בנשימה עצורה כאילו היה רומן מתח. ענברי מלהטט בין הזמנים, כאילו היו צלחות מועפות לשמים. עבר והווה משחקים יחדיו. במשפט אחד הוא מתאר את חיי הוכבאום בקיבוץ ועובר ללא אזהרה לעברו של הוכבאום במחנה בלגן-בלזן. שלמה אנשל עובד באגד חיפה ומדלג בקלילות שנים רבות לאחור לזמן הקמת הקיבוץ בדגניה, וכך לאורך כל הספר.

מעבר לעלילה, שפתו של ענברי היא ייחודית. לשונו היא חסכונית עד קמצנית. כל מילה נשקלת בזהירות לפני שהוא משתמש בה. הוא ממעיט מאוד בתיאורי רגשות, נוף, ו/או הרהורים פילוסופיים, ומתרכז במעשי הגיבורים. פה ושם הוא תורם לנו במשורה משפטים קצרים, שנאמרים בעיקר כדי לשפוך אור על נקודה זו או אחרת. לעתים סגנונו חריף וציני, אך גם חוש הומור לא חסר בו ("מבחינת החברים, שלום הוכבאום היה גיבור מלחמת העצמאות, האיש שעצר את הטנק הסורי בכניסה לדגניה א'. מבחינת החברות, הוא היה רווק בן ארבעים").

אסף ענברי הוא יליד קיבוץ אפיקים, ד"ר לספרות עברית המתגורר כיום בדגניה ב' ומלמד במוסדות אקדמאים שונים. הוא ידוע בהשקפותיו הלא מקובלות על הספרות העברית, כולל ביקורת לא מוסתרת על הספרות העכשווית שמבחינתו קשה לקרוא לה 'ספרות עברית'. הוא גם איננו פורה כאחרים ומקדיש זמן רב לכל ספר וספר. 'הטנק' שלפנינו הוא ספרו השני ויצא לאור תשע שנים

למרות שלכאורה מדובר על סיפור אמיתי, הספר נקרא בנשימה עצורה כאילו היה רומן מתח. ענברי מלהטט בין הזמנים, כאילו היו צלחות מועפות לשמים. עבר והווה משחקים יחדיו.

אחרי ספרו הראשון ('הבייתה' שיצא לאור בשנת 2009). אולם גם אם היה צורך להמתין זמן רב לספרו השני, היה שווה להמתין.

לא לחינם כתב עמוס עוז על הספר כי **"אין הרבה ספרים כאלה. בעצם, אין בכלל ספר כזה"**. אין טעם לנסות להגדירו. זהו ספר שמעורר מחשבות רבות על מיתוס ואתוס, על אמת ובדיון, על היסטוריה רשמית ואגדות עם, ועל מלחמת העצמאות והדור שנלחם אותה. ובעיקר, כתוב נהדר ודוגמא לספרות ישראלית במיטבה. מומלץ מאוד.